

Alternativ behandling – dialogen mellem læge og patient

Anette I.S. Ranneries & Bo Christensen

I den forrige artikel i denne serie blev de nyeste Cochrane-oversigter om effekten af alternativ behandling og naturmedicin gennemgået. Denne artikel ser nærmere på dialogen mellem læge og patient om brug af alternativ behandling.

Danskernes brug af alternativ behandling er steget markant over de senere år. Andelen af voksne danskere, som oplyser, at de på et eller andet tidspunkt har brugt alternativ behandling, er steget fra 23,6% i 1987 (1) til 45,2% i 2005 (2). Det svarer til knap 2 millioner danskere.

Det betyder, at praktiserende læger stadig oftere møder patienter, som bruger eller overvejer at bruge alternativ behandling, og som i den forbindelse søger lægens råd og vejledning.

På den baggrund opfordrer Lægeforeningen i et politikpapir (3) sine medlemmer til at droppe berøringsangsten og gå i dialog med patienten om brug af alternativ behandling, selv om det er et område, som det kan være svært at rådgive om (4).

Hensigten med denne artikel er at give inspiration til dialogen med patienterne om alternativ behandling og hjælp til at svare på nogle af de spørgsmål, som patienterne ofte stiller.

Hvorfor bruger patienterne alternativ behandling?

For at lægen og patienten kan få en åben dialog, er det vigtigt, at lægen som udgangspunkt kender patientens motivation for at bruge alternativ behandling.

I de fleste tilfælde (39%) er der tale om, at patienten anvender den alternative behandling udelukkende som et supple-

BIOGRAFI:

Anette I.S. Ranneries er cand.mag. i medievitenskaber og tilknyttet Videns- og Forskningscenter for Alternativ Behandling (ViFAB) som vidensformidler. Bo Christensen er praktiserende læge i Låsby og professor i almen medicin ved Aarhus Universitet. Han er medlem af ViFABs bestyrelse.

ANETTE I.S. RANNERIES ADRESSE:

Videns- og Forskningscenter for Alternativ Behandling, Jens Baggesens Vej 90 K, 2. sal, 8200 Århus N. E-mail: ara@vifab.dk

ment til den almindelige lægelige behandling. Det viser en af de nyeste undersøgelser af den voksne danske befolknings brug af alternativ behandling foretaget i 2003 af Statens Institut for Folkesundhed i samarbejde med ViFAB (1).

For nogle patienter har brugen af alternativ behandling en psykologisk betydning. Især kvindelige patienter har ifølge ovennævnte undersøgelse et ønske om at gøre noget selv og tage aktivt del i deres helbredelsesproces. Knap en tredjedel (30%) af de adspurgte kvinder angiver, at de føler, at de netop kan gøre dette gennem alternativ behandling.

For at dialogen mellem læge og patient kan blive åben og tillidsfuld, er det afgørende, at lægen anerkender patienternes behov for at handle og kontrollere egen situation.

Hvad har patienten brug for af oplysninger?

Når patienten overvejer at bruge alternativ behandling, har patienten typisk brug for at vide følgende:

- Hvilken behandlingsform er relevant at vælge i forhold til min lidelse/sygdom?
- Hvordan finder jeg en behandler, jeg kan have tillid til?
- Er der risici ved behandlingen?
- Hvad virker?

Sundhedsstyrelsen opfordrede i 2000 alle landets sygehuse til at gøre det muligt for interesserede patienter at modtage alternativ behandling under indlæggelse.

Patienter, som er indlagt på sygehuset, kan have behov for at blive gjort opmærksom på følgende:

- Under hvilke forudsætninger kan jeg få alternativ behandling under indlæggelse?

Hvordan rådgiver jeg patienten?

Patienter kan ofte være tilbageholdende med at fortælle lægen, at de anvender alternativ behandling, fordi de er bange for på den baggrund at blive afvist. I disse tilfælde hviler det på lægen at indlede samtalen og spørge til patientens forbrug.

I det følgende vil vi komme med inspiration til, hvordan lægen med udgangspunkt i de spørgsmål, som er præsenteret i forrige afsnit, kan rådgive patienten.

PATIENTENS VALG AF BEHANDLINGSFORM

Før patienten beslutter sig for en bestemt alternativ behandlingsform, kan det være en god idé at give patienten disse anbefalinger med på vejen:

- Patienten bør gøre sig klart, hvad formålet med behandlingen er. De enkelte former for alternativ behandling anvendes mod specifikke sygdomme og fokuserer ofte på forskellige områder som smertebehandling, styrkelse af immunforsvar, velvære m.m. Derfor kan det lette valget af behandlingsform, hvis patienten gør sig klart, hvad formålet er med at søge alternativ behandling.
- Patienten kan tage kontakt til de alternative behandleres faglige organisationer og bede om at få tilsendt materiale om de forskellige behandlingsformer. Herved kan patienten få svar på, hvilke lidelser de forskellige behandlingsformer typisk anvendes mod. Adresserne på organisationerne findes på ViFABs hjemmeside www.vifab.dk/links.



Fig. 1. Cochrane-oversigter har sammenfattet den foreliggende viden om diverse kostråd og diæter.
Foto: VIFAB.

- Patienten kan læse mere om de mest udbredte behandlingsformer, hvad de ifølge behandlerne bruges mod, kendte bivirkninger m.m. på ViFABs hjemmeside www.vifab.dk/alternativbehandling.
- Patienten kan undersøge, hvad pålidelig forskning konkluderer om effekten af den pågældende behandlingsform. ViFABs hjemmeside www.vifab.dk/forskning tilbyder overskuelige og lettilgængelige opsummeringer af Cochrane-forskningens resultater inden for akupunktur, homøopati, naturmedicin m.m.
- Patienten bør kun bruge en alternativ behandlingsform ad gangen. På den måde er det nemmere at spore, hvad

det er, patienten eventuelt får det bedre af eller får bivirkninger af.

De nyeste tal over den danske befolknings brug af alternativ behandling viser følgende (2):

- 13,2% har brugt massage/osteopati inden for det seneste år
- 6,1% har brugt zoneterapi inden for det seneste år
- 5,4% har brugt akupunktur inden for det seneste år

PATIENTENS VALG AF BEHANDLER

I forhold til valg af alternativ behandler bør lægen anbefale patienten at:

- ViFABs hjemmeside, www.vifab.dk.
- Lægemiddelstyrelsens Interaktionsdatabase, som er tilgængelig på www.laegemiddelstyrelsen.dk og på det særlige netsted www.interaktionsdatabasen.dk. Inkluderer oplysninger om naturlægemidler.
- Lægemiddelstyrelsens hjemmeside, www.medicinkombination.dk, oplyser om interaktion og inkluderer naturmedicin, stærke vitaminer og mineraler.
- Sundhedsstyrelsens hjemmeside, www.sst.dk, oplyser om lovgivning, herunder om RAB-ordningen.
- www.medicin.dk oplyser om bl.a. naturlægemidler. Hjemmesiden udgives af Infomatum, der ejes af Dansk Lægemiddel Information og Lægeforeningen.

Boks 1. Informationskilder for læger.

- Undgå behandlere, der ikke vil samarbejde med lægerne.
- Undgå behandlere, der siger, de kan helbrede alt.

Før patienten beslutter sig for en bestemt alternativ behandler, kan patienten med fordel stille behandleren nogle kritiske spørgsmål.

Lægen kan blandt andet foreslå, at patienten spørger behandleren om følgende:

- Hvor og hvornår er behandleren uddannet?
- Hvor lang tids praksiserfaring har behandleren?
- Hvilke symptomer har behandleren erfaring med at behandle? Er det de symptomer, patienten henvender sig med? Hvad ved behandleren om den pågældende lidelse?
- Hvordan foregår behandlingen i

praksis? Selv inden for samme behandlingsform kan der være store forskelle mellem de enkelte behandlere.

- Hvilke resultater kan patienten forvente af behandlingen? Hvor lang tid vil der gå, før patienten kan forvente, at der sker ændringer i tilstanden?
- Hvad skal patienten forvente, behandlingen vil koste? Skal patienten eventuelt købe produkter hos behandleren eller hos andre, og hvad vil det i så fald koste?
- Er behandleren organiseret i en branche-forening med et vedtaget etisk regelsæt, som behandleren skal leve op til? Har foreningen et klageorgan, som patienten kan henvende sig til i tilfælde af, at reglerne brydes?
- Patienten kan kontakte behandlerens uddannelsessted eller faglige organisation for at få oplysninger om uddannelsens indhold, behandlingsformens principper og idéer samt behandlerens kvalifikationer.

Patienten kan med fordel undersøge forholdene hos flere behandlere for at få mulighed for at sammenligne.

ViFAB anbefaler, at patienter så vidt muligt vælger en alternativ behandler, som er registreret alternativ behandler (RAB).

RAB-ordningen er en frivillig, branche-administreret registreringsordning for alternative behandlere.

Ordningen, som blev vedtaget af Folketinget i 2004, stiller blandt andet en række minimumskrav til den alternative behandleres faglighed og uddannelse. Samtidig giver den brugerne adgang til at klage til foreningerne over den behand-

ling, de har fået af den alternative behandler. Formålet er at styrke brugernes sikkerhed ved anvendelsen af alternativ behandling (5).

Der er i øjeblikket 15 alternative brancheforeninger, som er godkendt af Sundhedsstyrelsen til at registrere alternative behandlere. Godkendelserne dækker fagområderne:

- Akupunktur
- Berøringsterapi
- Biopati
- Klassisk homøopati
- Healingsterapi
- Homøopati
- Kinesiologi
- Massage
- NLP-psykoterapi
- Nordlys-massage
- Zoneterapi

Mere end 1.200 alternative behandlere inden for de nævnte områder har fået foreningernes tilladelse til at bruge titlen RAB-behandler.

RISICI VED BRUG AF ALTERNATIV BEHANDLING OG NATURMEDICIN

Kvalitet, virkninger, bivirkninger og interaktioner ved alternativ behandling er kun i begrænset omfang dokumenteret, men der er sjældent set alvorlige bivirkninger eller komplikationer.

Det er imidlertid en kendsgerning, at naturmedicin kan have bivirkninger og interagere med lægeordineret medicin. For eksempel kan kombinationen af ginkgo biloba og blodfortyndende medicin få alvorlige sundhedsskadelige konsekvenser.

Lægen bør derfor rutinemæssigt spørge

Patienten kan finde pålidelige, neutrale og lettilgængelige informationer om alternativ behandling, naturlægemidler, bivirkninger og interaktion på bl.a. følgende hjemmesider:

- www.vifab.dk
- www.cancer.dk
- www.gigtforeningen.dk
- www.medicinkombination.dk

Boks 2. Informationskilder for patienter.

patienter, som er i medicinsk behandling, om de indtager naturmedicin.

På ViFABs hjemmeside www.vifab.dk/ naturmedicin, findes produktresuméer med oplysninger om kendte indikationer og bivirkninger af alle de naturlægemidler og stærke vitamin- og mineralpræparater, som Lægemedelstyrelsen har godkendt.

I henhold til lægemiddeloven godkendes naturlægemidler af Lægemedelstyrelsen efter en vurdering af kvaliteten samt af sikkerhed og effekt baseret på en litteraturvurdering.

I den næste artikel i denne serie vil problemerne vedrørende naturmedicin og kosttilskud blive særskilt behandlet.

EFFEKT AF ALTERNATIV BEHANDLING OG NATURMEDICIN

Patienten har ofte brug for hjælp til at finde ud af, om der findes dokumenteret viden om effekten af diverse alternative behandlingsformer og naturmedicin.

Der er stadig mangel på forskning af høj standard i alternativ behandling, men på nogle områder foreligger der allerede i dag interessante resultater.

Mere end 170 Cochrane-oversigter opgør systematisk resultaterne af forsk-

ning i effekten af en række alternative behandlingsformer og naturmedicin-præparater. Resultaterne blev præsenteret i den forrige artikel i denne serie, som vi henviser til (6). De kan også læses på ViFABs hjemmeside, www.vifab.dk/ forskning.

ALTERNATIV BEHANDLING PÅ SYGEHUSET
Nogle af de patienter, som anvender alternativ behandling som supplement til den behandling, de modtager fra det etablerede sundhedsvæsen, vil gerne fortsætte med det under sygehusophold.

Sundhedsstyrelsen opfordrede derfor i 2000 alle landets sygehuse til at respektere patienters ønske om at benytte alternativ behandling under indlæggelse (7).

Hvis en patient ønsker at modtage alternativ behandling under indlæggelse, bør sygehusafdelingen ifølge Sundhedsstyrelsen ikke modsætte sig dette, forudsat at:

- Patienten selv betaler for den alternative behandling.
- Den ansvarlige læge skønner, at behandlingen ikke er til gene for arbejdet på afdelingen.
- Den ansvarlige læge skønner, at behandlingen ikke indebærer en risiko for patienten. Hvis lægen mener, at dette er tilfældet, skal lægen informere patienten om det og fraråde behandlingen.

Sundhedsstyrelsen anbefalede ved samme lejlighed, at sygehusafdelingens retningslinjer angående ovenstående problematik indarbejdes i afdelingens instruks (7).

Få mere at vide på ViFABs hjemmeside

ViFABs hjemmeside, www.vifab.dk, tilbyder saglig og neutral information om alternativ behandling og naturmedicin. Du finder blandt andet:

- Oplysninger om effekt af alternativ behandling og naturmedicin baseret på Cochrane-oversigter.
- Produktresumeer over naturlægemidler og kosttilskud, herunder information om bivirkninger og interaktion.
- Beskrivelser af de mest anvendte alternative behandlingsformer.

Økonomiske interessekonflikter:

Anette I.S. Ranneries er ansat hos og aflønnet af VIFAB.

LITTERATUR

1. Lønroth HL, Ekholm O. Alternativ behandling i Danmark. Ugeskr Læger 2006; 168: 682–6.
2. Ekholm O, Kjølner M, Davidsen M et al. Sundhed og sygelighed i Danmark 2005 & udviklingen siden 1987. Statens Institut for Folkesundhed, 2006.
3. Lægeforeningens politikpapir om alternativ behandling, 6. april 2005.
4. Buhl H. Alternativ behandling. Ugeskr Læger 2005; 167: 2363.
5. Lov om en brancheadministreret registreringsordning for alternative behandlere, lov nr. 351 af 19/05/2004
6. Bækgaard I, Christensen B, Ranneries AIS. Effekt af alternativ behandling og naturmedicin. Månedsskr Prakt Lægegern 2008; 86: 558–67.
7. Brev til landets sygehuse fra Sundhedsstyrelsen, 21. november 2000.